

Տարեկան գինը 10 ռուբլ կէս տարվանը 6 ռուբլ:
Առանձին համարները 5 կոպէկով:

Թիֆլիսում գրվում են միմյանց խմբագրատան մէջ:

(Կտորաբաղադրացիք գիտում են ուղղակի
Тифлис. Редакция „Миръ“)

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տոն օրերէն):

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամէն լեզուով:

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր ըստին 2 կոպէկ:

ՄԵԱԿ

„ՄԵԱԿ“

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱ-
ԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ

1880 թին

ԿԸ ՀՐԵՏԵՐԵՎԻ ԼՄԵՆՆ ՕՐ, բացի տոն և տոների հե-
տեւէն օրերէն:

Լրագրի գիրքը և պրոգրամներն նոյն են մնում: Մենք ստանում
ենք ՍԵՓԵԿԱՆ ՀԵՌԵՎԻՐՆԵՐ: «ՄԵԱԿ» տարեկան գիրք
10 ռուբլ է կէս տարվան 6 ռուբլ: Գրվել կարելի է ՄԻԼՅՆ
ԽՄԲԵՐԵՐԵՐԸ մէջ:

ԼՄԵՆՆԻ ՀԵՐԵՎԵՐԸ ծախվում են 5 կոպէկով հատր:
Օտար քաղաքներից պէտք է գիտել հետեւեալ հասցեով ТИФ-
ЛИСЬ Редакция «Миръ».

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾԻՈՒՆԻ

ԲԱՎԱՆԳԱՎՈՒԹԻՒՆ

Ամեն բան բազմապէս—Ներքին տեսու-
թիւնը: Նախկին խմբագիրն: Ներքին լրագրի:
Արտաքին տեսուչի և «Темп» լրագրի
խմբագիրները: Յայտարարութիւնները—Բա-
նասիրակաւ: Նոր-Նախկինների հոգևոր դպրոցի
գիտակ:

ԱՄԵՆ ԲԱՆ ԲԱՆԱԿԱՆ

Սկսեցէք մի նոր գործ հայերի
մէջ—և ահա ամենքը տար կեր-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՆՈՐ-ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻ ՀՈԳԵՐՈՐ ԴՊՐՈՑԻ ՎԻ-
ՃԱԿԸ

Նոր-Նախկինների կենտրոնէն մինչև Ռոստովի
կենտրոնը առ ամբողջ կը լինի 3 վեռով: Այս
տարածութիւնը վաղուէ ձին կանգնէ տանտնային
բազմի մէջ: Իսկ չափահաս մարդը նորան անցնե-
լու համար պիտի գործածէ գոնէ մի ամբողջ ժամ
և այդ միայն այն ժամանակ, երբ եղանակը պարզ
է, օղբ դով և գետինը չոր, իսկ եթէ օղբ լինի
տօթ կամ ցուրտ, եթէ գետինը լինի ձիւնոտ, փո-
շուտ, ցեխ կամ սառուցապատ (պոլոդալա), վա-
ղուկ ձին վաղել չէ կարող, չափահաս մարդը մեծ
գոգարութիւն կը բաշէ այդ տարածութիւնը անց-
նելու համար և ամեն քաղաքներին կանխէ իւր
ծնած օրը, ճանապարհը չխողով ու շատ անմեղ
և մեղաւոր էախներ, և երբ անգամ աւելի ժա-
մանակ կը կորցնէ:

Նախկիններն ունին 3 ամիս միայն յաջողակ հե-
տի (հայան) չրկելու միջոց և այդ միջոցն ամա-
ռուայ տօթերու (չիլի) օրերն են, երբ երեխայք
արծակված են վարժարաններէն, իսկ մնացած
ինն ամիսը բաժանած են ցիւրի, փոշի (թօղ),
ձիւնի ու այլթաքուն ստանապատ ճանապարհնե-

պով կը կաշեն գործին: Լուսնոր
կը շարունակվի մի քանի ժամա-
նակ և յետոյ յանկարծ հայր կը
սառչի դէպի այն գործը, որին
առաջին րօպէն կարծես ամբողջ
սրտից համակրում էր և պէտք է
մշտապէս համակրէր...

Հիմնեցէք մի բարեգործա-
կան, կամ մի այլ ընկերութիւն
հայերի մէջ: Ընկերութեան առա-
ջին նիստերին, ընկերութիւնը կազ-
մող բոլոր անդամները կը ներկա-
յանան, իրանց ցոյց կը տան գոր-

րի: Նոյններէն բռնած մինչև մարտի վերջին օրե-
րը անձրեւ, ձիւնը, բուքը, մրիկը, սառնամանիքը
(չաթամա այեաղ) անպակաս են: Այս այն ամիս-
ներն են, երբ Նախկինների խեղճ երեխայքը, մու-
րած քառերու տնան, երբեմն մէկ մէկ, երբեմն
երկ-երկու, իսկ երբեմն էլ ամբողջով առաջ ու-
յետ կերթան այդ ճանապարհով, ուր ուժեղ ձիւնը
ու եղբն անգամ մեծ գոգարութեամբ կը փո-
խեն իրենց քայլերը (այսով):

Շատ անգամ Ռոստովին դէպի Նախկին կամ
Նախկիններէն դէպի Ռոստով երթալով, կը տես-
նան (և ո՞վ մեղնէն տեսած չէ) մանր տղայք,
քսան ֆունտ ծանրութեամբ զրքերով պայտասկը
չալակած, մէջքերը այդ լեռի (եռք) տակ ձաւած,
մինչև ծունկի ցելը չաղէլէն՝ յամբարջալ առաջ
կերթան. անձրեւ կամ ձիւնը երեսներին կը գար-
նէ. անտանելի ցուրտը առանց արդէն թափ
կանցնէ նոցա, շատ անգամ, ցնցոտ հալաների
մէջէն. շատերը կրկնակօշիկ (քալօ) չունին, աւե-
լի շատերը կօշիկները մաշած են, ձիւնի սառ-
լուրը ներս կը մտնէ, թաց կանէ նոցա մատաղա-
ցի անսովոր ոտերը. ողորմելիները երեսները
կապտել են ցուրտ քամիէն, ձիւնները կարկամուել
են (փեռացել են) ու փաթիլմանի (պարթիլման)
գոյն են դարձել... Որի մէջ սիրտ չը կայ՝ միայն
նա չի խղճալ այդ թշուառական անմեղ երեխա-
ների վրա, որոնք, շատ անգամ, ինքներն էլ չը
գիտեն, թէ ինչու այդպիսի վաղաժամ տանջանք
կը քաշեն. իսկ որին փաղը ի շատէ ծանօթ է
Գ Ո Ւ Թ ասած զգացմունքը, նա տեսնելով այդ
մոլորուած դառնութիւնը, սրտէն արխն կը
փխտէ... Ինչու այդպիսի անպտուղ տանջանք, ին-

ծին ջերմ համակրողներ, կը վիճա-
բանեն, նոր ծրագիրներ կառա-
ջարկեն, փող կը նուիրեն: Բայց
կանցնի մի յայտնի ժամանակ
—և ընկերութեան անդամները
հետզհետէ կը դադարեն այցելել
ընկերութեան ժողովի նիստե-
րը...

Հիմնեցէք մի լրագիր, քանի
դա նորութիւն է, լրագիրը բաւա-
կան բաժանորդներ կը գտնի հա-
յերի մէջ: Բայց հետզհետէ, նո-
րութիւնը հնանալով, բաժանորդ-
ների թիւը կը պակասի:

Մի ստորագրութիւն է բաց-
վում յօգուտ մի որ և է ընկերու-
թեան,—և ահա հայերը ամեն
կողմից սկսում են նուէրներ ու-
ղարկել յօգուտ այն ընկերութեան:
Կանցնի փոքր ինչ ժամանակ և
բոլորն էլ կը սկսեն սառչել...

Կազմվում է դիցուք հայերի մէջ
մի մշտական թատրօնական
խումբ: Ներկայացումները սկզբից
միշտ լինում են լինում, թատրօնում
տեղ չէ ճարվում, կասկայում բո-
լոր սոմնակները ներկայացումից
երկու երեք օր առաջ ծախված են
լինում: Նյոգ պատահել է վաթ-
սուններորդ թուականներում, այդ
պատահել է և այս վերջին ժա-
մանակ... Բայց հետզհետէ հայը
սկսում է զզվել, նորութիւնը այլ

ևս սկզբնական գրաւորութիւն
չունի նրա համար, նորութիւնը
հնանում է և իսկ այն ժամանակ,
երբ մարդը սկսում է ուրախանալ
թէ հայոց հասարակութիւնը գո-
նէ մի որ և է բարոյական դա-
ղափարով գրաւեցաւ, մի որ և է
բարոյական շարժում տեղական
կերպով յայտնվեցաւ մինչև այժմ
դէպի ամեն բան անտարբեր եղած
հայոց հասարակութեան մէջ—
յանկարծ ներկայացումները ըս-
կսում են դատարկվել հասարա-
կութենից:

Մի որ և է հայաբնակ բաղա-
քում քաղաքային ինքնավարու-
թիւն է մտնելով: Բաղաքի
ազգաբնակչութեան մեծ մասը հա-
յերից բաղկացած լինելով, պարզ
է որ ձայնաւորների մեծ մասն էլ
հայերից է ընտրվում: Այս ահա
Դուռնայի առաջին նիստերը յաճա-
խում են գրեթէ բոլոր ձայնաւոր-
ները, վիճաբանում են, նոր պրօ-
էկտներ են առաջարկում, յանձ-
նաժողովներ են կազմում, հետե-
ւում են գործերին: Անցան վեց,
եօթ ամիս,—և քաղաքագլուխը
ստիպվում է մասնաւոր կերպով
ձայնաւորների ետեւից ծառաներին
ուղարկել որ շնորհ բերեն Դու-
ռնայի դահլիճը, որովհետեւ ձայնա-
ւորների օրինական թիւ չէ գու-

իրենց պատառաքով անդամներին ստուգ տալ
քաղաքի հասարակաց հաստատութիւններէն, եր-
բօրդ՝ մեղաւոր է նա, որ Նախկինների շատ թե-
րութեանց վրա աւելացուց և այն որ՝ մի ծոյլ և
անընդունակ մարդ, պսակի միջոցով, ճարէ օրա-
կան ապրուստ, չորրորդ՝ մեղաւոր է նա, որին
քաղաքի մէջ, պէտքական մարդ երեւում համար,
պէտք են հաշան շուներ, և այդ շուներուն քա-
ղաքի կրնակէն հաց տալով իւր հաւատարմներն
կը դարձնէ. հինգերորդ՝ մեղաւոր է բոլոր քաղա-
քը, որ հազար անգամ խաբուելէն յետ հազար մի
երորդ անգամ ևս խաբուեցաւ. բայց մասնաւոր
մեղաւոր են մեր հիւսիսային մեկնատաները, ու-
րոնք իրենց փեթակը (մեղաւորաց) քրքրելով յա-
կարծ աշխատատէր և բանուկ մեղուների մէջ մի
ծոյլ բուռ (трутень) գտան, որն իրենց օտապայէն
հանեցին ու մեր եսկային կայոցցին...

Շատ կարելի է որ Նախկիններ 35—40 հազար-
նոց 7 դասատուներով ուղարկան վարժատուն չէ
կարող ունենալ, շատ կարելի է որ ՎՍԷՄԻՐԱՅԻՅԻ
իրաւունքը, մեր ցանկացածի պէս չուտ չի հա-
տատիլ տէրութիւնը, և եթէ հաստատեւ ևս շատ
կարելի է որ նորա մէջ դաստիարակած առարկա-
ները չեն բաւարարել Նախկինների երեխայոց բազ-
մութեանը, որոնց առաւել պէտք են կիւանքի հար-
կաւոր գործնական ուսումներ, քանիք յունական
և լատինական փոքրտած դրականութեան մէջ
դեգերել և այնտեղէն խելք սովորել և միտք հա-
րատացնել: Շատ կարելի է այդ ամենը, բայց ո՞վ
մեզ կարգել անմիջապէս ղ է հ ա փ ա լ կ ա
թ ո ղ ի կ ո ս ի հօր հովանաւորութեան ներքոյ
ունենալ այնպիսի վարժարան, որ լինէր գոնէ

մարմնում և նիստը չէ կարողա-
նում կայանալ...

Եւ այդպէս ամեն դործում
հասարակական թէ ազգային,
Դուման թէ ազգային դպրոցի
հոգաբարձութիւն, լրագիր թէ բա-
րեգործական ընկերութիւն, թա-
ւորոն թէ ստորագրութիւն,—հայր
սկզբից չեմ կերպով գործին ձեռք
է տալիս, բայց մի բանի ժամա-
նակից յետոյ կատարելապէս ան-
տարբեր է դառնում դէպի սկսած
գործը...

Զր գիտե՛ք ինչով բացատրել
այդ անմխիթար երեւոյթը, ու-
ղեղի բնածին պակասութեամբ,
թէ կրթութեան պակասութեամբ
հայի մէջ—բայց իրողութիւնը
անհրաժեշտ է թէ հայի մէջ ամեն
բան, ամեն շարժում, ամեն ճիշ-
տում րօպէական է:

Հայը ամեն բանով շուտ և
սաստիկ յափշտակվում է, բայց և
նոյնքան շուտ յոգնում է...

Մի բան կայ միայն, որ հայի
մէջ րօպէական չէ, այլ տևողա-
կան և մշտական է, մի բան կայ
միայն որից հայերը երբեք չեն
յոգնում—այն է միմեանց դէմ
բամբաստելու, միմեանց դէմ ինտ-
րիգաներ լարելու, միմեանց վնա-
սելու, միմեանց փոս փորելու,
միմեանց տ ու լ ն ք ք ան դ ե-
լ ու մէջ...

Իսկ ոչ ներքեք ընթերցող,
մի ուրիշ տեսակի գործեր էլ մի-
ռացանք, որոնց մէջ հայը միշտ
տոկոն է, որոնցից երբեք չէ
զգվում, որոնցից նա երբեք չէ
յոգնում—գրանք այն գործերն
են, որոնցից կարելի է հաստատ
նիւթական շահ ստանալ որոնցից
կարելի է փող աշխատել:

Կեսը, այսինքն մինչև հինգերորդ դասարանը, ուս-
ական վարժարանին, որտեղէն ուսման ընթացքը
աւարտող երեխայը կարողանայ լինել դրագետ
խանութի տղայ, կամ հաշուապահ, կամ տիրացու,
և այլն, և կամ անմխիթապէս մտնել ուր և է ուս-
ական վարժարան և կատարելագործուել ուսմանց
մէջ:

Այստեղ ես խօսքս կը կտրեմ և կը խնդրեմ ընթեր-
ցողներին իրենց ուսողութիւնը դարձնել յետագայ
պարագային վրա: 1840 թանի թուականներուն Սը-
տաւրապօլի գիմնազիան շատ խոցալի վիճակի մէջ
էր: Ընդհանուր վարժարաններն էին արդեօք սրա
պատճառը, թէ աշակերտները, թէ աշակերտների
ծնողքը, թէ քաղաքի դրութիւնը, թէ մի ուրիշ
բան, չը գիտեմ, միայն այս գիտեմ, որ ոչ ուսումը
ուսումնի նման էր, ոչ աշակերտաց վարժը վարժի
նման, մէկ խօսքով բարեկական խառնակութիւն
էր... Գանկարծ, մի պատուական օր, ցինադիայի
հին վերատեսուչը փոխուեցաւ, նորա տեղը նորը ե-
կաւ, և այնուհետեւ ամեն բան դէպի լաւը դնաց
—աշակերտները սկսան լաւ սովորելու, վարժա-
պետները լաւ սովորեցնելու, աշակերտների վրա
վարժը դէպի լաւ փոխուեցաւ, վարժարանների
ծնողութիւնը և ազդեցութիւնը փոխադրեցան: Այս
օրէն սկսած Ստաւրապօլի գիմնազիան ստա-
ցաւ համապարօթ հոգնի բոլոր Ռուսաստանի
մէջ:

Պատուելի նախնիներ, չորեքշաբթի մերենան
(МОРОМОН) միջան կուզես թանգը ու լաւը գնէ,
մէջի կրակը ու չորը սրբան կուզես աւելցուր,
բայց եթէ նրա շարժակը (МОХОВО КОЛЕСО) անպի-
տան է մերենան տեղէն չի շարժիլ ու քեզ սպա-

Իսկ այս տեսակ գործերում
էլ հայը երկար ժամանակ իր
սկզբնական եռանդը չէ պահա-
նում... Նա շարունակում է նոյն
տոկոնութեամբ փող աշխատել,
ձեռք չէ վերցնում այն գործից,
պարագային, պաշտօնից կամ
հիմնարկութեանց, որից շահ ունի,
—բայց նոյն իսկ գործը բանի մի
ժամանակից յետոյ սկսում է ան-
հոգ կերպով տանել պաշտօնը
սկսում է անհոգ կերպով վարել
և այնու ամենայնիւ կարողանում
է այնպէս անել որ նոյնքան և
աւելի շատ փող է ստանում,
բայց գործը աւելի վատ է գը-
նում...

Եւ, մի բանի մէջ միայն հա-
յերը ոչ թէ միայն երբեք չեն
թուլանում, այլ քանի գնում են
աւելի և աւելի առաջադիմութիւն
են սնում—դա միմեանց վնա-
սելու գործն է...

Դրա մէջ հայը երբեք չէ յոգ-
նում, դրանից նա երբեք չէ
զգվում, դա այն միակ ազնիւ
զգացմունքն է, որ րօպէական չէ
լինում հայի մէջ:

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱԽԱԿ ԽՄԲԱԳԻՆ

Վարս, 8 դեկտեմբերի

Նորին Օծելութեան Դէպք Գ. Վեհափառ
Կաթողիկոսի կողմէն հաստատեալ էլ միմեան
Ս. Սինոդէն մեզ տուած հրահանգին համեմատ
Անույ մայր եկեղեցւոյ վերանորոգութեան համար,
մեր ձեռնարկեցինք մի հոգաբարձական ժողով
կազմել, Ազգ-քանդակապօլէն և Անույ չըվակայնե-
րէն, որոյ խորհրդով և որոշակեցութեամբ մեր ա-

սած օգուտը չի տալ: Փոխել շարժակը, որ շոգե-
շարժ մեքենայը ներգործէ: Փոխել վարժարանի
տեսուչին, որ վարժարանի լաւ, քու ցանկացածի
պէս յառաջանայ: Մեղը են քու անմեղ հարազատ
որդիքը. մեղը են նորա, որոնք կերթնեկեն (կեր-
թան-կուգան) հողերու դպրոց, վրան զի նորա ո-
չինչ օգուտ չունին ոչ ուսման և ոչ վարժի կող-
մանէ. մեղը են և նորա, որոնք ամեն օր հինգ-վեց
ժամուր կ'ըսէ կը կորցնեն (ապարիւն և աւելորդ
ձանապարհորդութեան մէջ) քաղցած, յոգնած և
տանջուած. երբ որ նորա քաղցած են՝ ինչպէս
կարող են սովորել. երբ որ նորա ցերեկուայ ամե-
նախնայաբար ժամերը կը կորցնեն երթնեկու-
թեամբ: Եւ այս բոլոր պիտի պարզապէս ու սովորեն:
Պէտք է հաշուել կօշիկների ու քաջների մաշ-
վածը, հաշուել փնայածը ցեխի ու տամիկութեան
(նէմ) մէջ. պէտք է հաշուել ձիւն կառքը, կա-
ռայանը, որ կը ծառայեն հարստի վարժարան
յաճախող որդիք. պէտք է հաշուել այն կառքի
վարժը, որն չբաւարարուի, միւսերն կտրելով,
կուտան իրենց զաւակներին համար: Այս ամենը
և շատ արիւն աւելորդ մոլութեան համար, կը տես-
նեն որ խեղճ նախնիներն շատ թանկ կը նստի
այն թիւրի ուսումը, որ նորա դաւանները կը ստա-
նան. Նախնիների կամ Ռուսաստանի մէջ:

Յաւելով արտի պէտք է յայտնել հրապարակա-
(որ ուրիշներին խրատ լինի), որ մեր հոգևոր
դպրոցը իւր անիկների վրա կազդէ ոչ իսկ ինչ հա-
մադր խօսքով, այլ մարմնու գզգզ ծեծով, ապրա-
կով (չաման) ու քաղցով (թէքմէ): Պարսկերէն,
ծեծը տուածն է. ծեծով ոչ ազդեց գիտուն կը
լինի ոչ շարաբարոն բարեբարոյ, ծեծով երեխան

ուշին գործն եղաւ, նախ Մայր և Սուրբ Լուսա-
ւորի եկեղեցիք իրենց փառաբանելու արտեղու-
թիւններէն մաքրել, և Մայր եկեղեցւոյ վերանո-
րութեան ծանր գործի նախապատրաստութեան
համար, Անիի մէջ հաստատվելը միայնական
ուխտին մի բնական շինելու ձեռնարկել: Եկե-
ղեցիք ինչպէս յայտնի է, արդէն մաքրուած են
պատշաճապէս, և Լուսաւորի եկեղեցւոյ մէջն
ևս Աստուածային սուրբ սեղան կազմված և օծ-
ված է ի փառաբանութիւն Աստուծոյ: Իսկ միա-
բանական ուխտի բնակարանի արտաքին չէնք
ևս վերջացած է, բայց ներքին կարևոր շինութիւն
ներ տակաւին կը մնան, թէ ձեռք հասնելուն, և
թէ մեր դրամական նեղութեան ներքե ճնշվելուն
պատճառաւ: Աւելորդ չը լինի յայտնել որ 468
րուբլ ևս փոխառութիւն անելով Անիի ծախսը
մասին, մնացել է պարտք մեր վրա: Կը յուսամք
որ Անույ եկեղեցւոյ հաշիւն ևս ժամանակին հոգա-
բարձական ժողովին գիտութեամբ ի հրապարակ
պիտի հանուի ի գիտութիւն ազգայնոց:

Արժան կը համարեմ նաև ասել, որ մեր այս
ձեռնարկութեան մէջ մեզ օգնեցին մինչև ցայժմ
միմիայն ալէ քանդակապօլի և ալապիսայի բարե-
պաշտ ազգայնիք, որոց համար երախտագիտական
սրտով մեր յատուկ շնորհակալութիւն և օրհնու-
թիւն կը մատուցանեմ:

Իսկ աշան միջոցին Ազգ-քանդակապօլի վարժա-
պետական նախնիները խոսքը իւր բարեկան տե-
սուչ պ. Արքեպիսկոպ Յովհաննիսեանցի հետ, մեր
ազգային երեւելի բանաստեղծ պ. Ռ. Պատկանեա-
նին հիւրամիտար լինելով, յԱնի հրաւիրեց, որոնց
առաջարկութեամբ Անույ մէջ ապագային բաց-
վելիք վարժարանին համար մի ստորագրութիւն
բացվեցաւ, որմէ դրացեալ արդիւնքին արդէն
հրատարակված է, բայց նոյնա հետ և մենք
պիտի ջանաք այս ազգօգուտ նպատակը իւր-
գործել:

Վերև յիշած պարտուց համար մեր բնաւ չենք
լքանել, զի կը յուսամք և կը հաւատամք որ
մեր բարեպաշտ ազգայնիք այսպիսի յիշատակաց
արժանի ձեռնարկութեան մէջ մեզ կը քաջալերեն
իրենց ձեռնառութեամբ, որով միաբանական
ուխտի պակաս մնացեալ շինութիւններ աւարտե-
լով, այնուհետեւ կարող լինին Մայր եկեղեցւոյ
վերանորոգութեան գործի ձեռնարկութեամբ ըն-
բաղիլ:

Մեր պաշտաման ժամեր նոյն միջոցին միմիայն
Անիի շինութեան վրա չը դնելու համար, օգտա-
կար համարեցինք նաև խօսալմանքին մէջ ապագա-
յին մի ժառանգաւորաց վարժարան բանալու հա-
մար, նմա մի արդենաց աղիւր պատրաստել:
ձեռնարկելով նրա սահմանին մէջ չորս աչքից
բաղկացաւ մի ջրաղաց շինել և կը յուսամք որ
ի մօտ աւելու ևս պիտի բանի, որմէ անտարակոյս
ենք որ տարեկան 800 րուբլի չափ եկամուտ
ունենայ:

Չաղացքի վրա 2500 րուբլի ծախս կըլած է,
բայց փանթ թէ իւր ապագայինքն և թէ իւր այս
տարալայ եկամուտներէն 900 րուբլի միայն ունե-

լնքը կաշխատէ բոլոր կենսքը մինչև միւսին ծե-
ծելու. ծեծով երեխան լինում է ստախոս, խո-
րամակ, ծոլ, խաբեալ—մէկ խօսքով անբարո-
յական արարած, անօրտան մարդ:

Նախնիների հոգևոր դպրոցի տեսուչը շարաշար
կը ծեծէ աշակերտներին. այս շատ փառաբանով
հաստատուած իրողութիւն (ФАКТЪ) է: Հոգևոր
դպրոցի վերատեսուչը մանկավարժ չէ, այլ «մեր
զիւտ վրա պէրպէսութիւն սովորող» մինչև որ
նա մանկավարժական (педагогический) նախնական
սկզբունքներին կը ծանօթանայ հազարաւոր երե-
խայը կամ դուրի կը մնան ուսումնէ, կամ նոցա
բարոյականութիւնը անդաճ կապակցուի:

Կը պատմեն թէ նորիւրուս հոգևոր դպրոցի ա-
շակերտները խօսք—մէկ էին եղել իրենց վարժա-
պետին ծեծելու, որն եթէ վաղորդ չը փախչէր
ու չը թաքնէր անուշադ պիտի շարաշար դանակ-
ծուէր: Այս ձեռք արժանի պատու վերատեսուչի
ցանած սերմերն են—կասեն թէ վերատեսուչը միայն
իւր կենսքի հանգստութիւնը կը փնտրէ, իսկ ա-
շակերտների ամենայն պիտոյքը անխնամ կը թո-
ղու: Կասեն թէ նա առաւօտեան 9 ժամին ոտքը
դպրոց կը դնէ, իսկ 1 ժամին (յետ կիսաւոր)
կարճակէ աղայոց: Այնքն նա մուտացել է որ ուր
ինչ կուզէ լինի, բայց Նախնիների մանկավար-
ժական, ամենապիւստաւ պայմանն է աղայոց որ-
քան կարելի է երկար մնալ վարժատան մէջ:
Նախնիների տղան եթէ վարժատան մէջ չէ՝ նա
ամբողջ օրը քաջ կուգայ փողոցներ ու հրապար-
ակներ մէջ օրը լցնելով իւր դարչիլի գոռով—
զուլումով ու անցուգործ անողներին զոռեցնելով
իւր ապերախ վարքով... Մեր վերատեսուչը այս

ցաւ: Մի հաշիւներ չատ են Անույ հաշիւնե-
րէն:

Առաջնորդ կարս և Պաթում նահանգաց Դրի-
գորիտս եպիսկոպոս Աղաանեանց:

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՀԻՆ-ՆԱԽԻՋԻՆԻՑ մեզ գրում են, «Թանգու-
թիւնը այստեղ էլ է իւր ձանթերը ցոյց տալի. ըս-
կած ամենահասարակ բանից մինչև նշանաւորը
բոլորը թանկ է. հացի պուրը 2 ր. 50 կ.—2 ր.
40 կ. է, միւր ոչխարներ ֆունտը 7 կոպ., տա-
ւարներ չէ կարելի ձարել, եղը 12 ր.—12 ր. 50
կ., և և աւելի թանկ. պանիր ֆունտը 20 կ., որը
նման է աւելի սապոնի և ոչ թէ պանիր: Դրո-
վորը շատ անտարբեր է ամեն կողմանէ: Ասում
են թէ այստեղի վաճառականներից սմանք և մէկ
մեծ նշանաւոր անձն (թուրք) անձն ամբարներով
լի ցորեն, բայց սպասում են որ աւելի թանկանայ:
Մի քանի երիտասարդներ աշխատեցին և պատ-
րաստվում են թատրոն ներկայացնել յօգուտ ծը-
խական ուսումնարանների, պատրաստում են շու-
քանիստ ողբերգութիւն և «Բացառման» վոլյուլը և
ուրիշ պիէսներ: Ժամանակին մանրամասն կը
գրեմ: Շնորհակալութիւն պէտք է մեծ պ. կարա-
պետ Աղաանեանին, որ համաձայնեցաւ իր սննդակն
անվարձ ապուլ թատրոնասիրաց: Մէկ շաբաթ չը
կայ ինչ որ Շիմախովու գիւղի մօտ գտել են մէկ
պառաւ կին խեղդած. ասում են թէ իբր իր որ-
դին է արել, բայց հաստատ յայտնի չէ: Ասում
նարանները շատ վատ դրութեան մէջ են, պատու-
հանները կտրաւոր, սեղանները անկանոն և ոչ թէ
հիւրի համար արժէք չը կայ, այլ ուսուցիչն անգամ
չունի արժէք նստելու. վառարան չեն վառում.
այնպէս ցրտից տոբոված թէ աշակերտները և
թէ ուսուցիչները վերաբրուով ման են գալիս ու-
սումնարանում: Եղանակը երկու օր է ինչ որ փո-
խուց, ձիւն է գալիս և ցուրտ է»:

ԱԽԱՎԱՐԱՐԻՑ մեզ գրում են, «Առանց ժա-
մանակամիջոցի արձակված մի խումբ գիտնականի,
որ Արքեպիսկոպ Ռուսաստան էին վերադառնում,
պէտք է անցնէին խօսքեր լսից: Անցնելու ժա-
մանակ լսի ստուգը կտրուեմ է և երկու գիտնա-
րներ խեղդվում են լսի մէջ»:

Մեզ գրում են ԱԽԱՎԱՐԱՐԻՑ. «Օրերուս
այստեղից անցկացան մի քանի ուսուցիչներ
տաններ, որոնք Սարատովի նահանգից գաղթում
են Վարսի շրջակայք: Գաղթականները շատ
դժուար դրութեան մէջ էին. նրանք հա-
կարգված էին մուրալ և աղպիսով շարունա-
կել իրանց ձանապարհ: Սովը և քիւրդերը բարեա-
րօտութիւնները ստիպում են Վանի բնակիչներին
մեր կողմը գաղթել: Գաղթականների դրութիւնը,

նորումս սկսել է «վրդովիլ» հասարակաց խաղա-
ղութեան անուանել այն մարդը, որոնք չեն հա-
ւանում նրա մանկավարժական համարվութիւնը,
որոնք բարձր կը կամենան քաղաքին մանկանց
և որոնք մտադրել են հոգևոր դպրոցի աւելիանան
ախոռը մաքրելու: Զարմանալի խորամանկու-
թիւն. սուտ մեղադրանքով կամենում են արդա-
բախտ բերանը փակել:

Միով բանիւ, Նոր-Նախնիների երկխոսք պէտք
է չորս դասարանի ուսուցիչներ վարժարանի ուս-
ման ընթացքը, որ շատ դիւրին կերպով կարելի էր
մուծանել մեր հոգևոր դպրոցի մէջ, եթէ միայն
մեր Վեհափառ Կաթողիկոսը բարեհաճէր, մեր քա-
ղաքի բազմութեան ձայնին լսելով, իւր ինքնիշխան
հրամանով, անմխիթապէս և անտանց գործակցութեան
սրտա և նորա կատարել իւր Ազով հիմնած դըր-
րոցի մէջ հարկաւոր փոփոխութիւնը, հարկաւոր
բարեկարգութիւնը և շնորհէր հարկաւոր նոր կա-
նոնադրութիւն... Նոր-Նախնիները փողի հարկա-
ւորութիւն չունի. չէրեքուս վաճառումը սուտ
պատճառաբանութիւնը են: Փարիզ էլ ծախս մեզ
չի օգնիլ, եթէ միայն դպրոցի մէջ մարդիկ նոյնը
պիտի մնան, մեր հ. դպրոցին պէտք է արմատա-
կան վերանորոգութիւն վերատեսուչի բռնած մի-
ջ և վերջին դաւապանը:

Այս վերանորոգութիւնը կարող է և պարտա-
ւոր է անելու ինքը Վեհափառ Կաթողիկոսը:
Այս է նախնիներից քանգաւոր և այս է նոցա
անխաղաղութիւնը: Կը լսուի արդեօք, կը կատարուի
արդեօք:

Արեւիկ

Նրանց կիսամերկ դէմքը տխուր ապաւորութիւնն թողնուած:

Կերակրել, ղեկեմներէ 23-ին Գօգֆուռ եղբայրներ թիֆլիսի ֆրանսական ցերեկում ներկայացուցեալ երկրորդ անգամ ձեռքը թափառողի համար (ՀԱՄԱՅՆ 38 ՄԱՐՏ) նշանակաւոր (պատմութիւն) նշանակաւոր շատ գեղեցիկ կերպով կազմեալ է, մասնաւոր նրա քաղաքային մասը: Նշանակաւոր ցերեկի բոլոր անդամները մասնակցում էին: Թէ ղեկեմները և թէ հագուստները բոլորովին նոր էին և բաւական թանկագին: Նշանակաւոր երկրորդ ներկայացմանը ցերեկի բոլոր սոմալները ծախված էին: Չորեքշաբթի, ղեկեմներէ 26-ին հասարակութեան ցանկութեամբ երկու ներկայացումներ կը տրվին: Մինը ցերեկով երեկոյան իրար, միւրը գիշերով: Այդ ներկայացումներին կը մասնակցեն քերական կոմիտէները, որոնցից մէկը հիւանդութեան պատճառով վաղուց ցերեկի ներկայացումներին չէր մասնակցում: Առհասարակ Գօգֆուռ եղբայրները շատ խղճմտաբար են վերաբերվում իրանց գործին: Ցանկալի կը լինէր, որ Գօգֆուռ եղբայրները մի նշանակաւոր ներկայացնէին, որի նիւթը հայոց ժամանակակից կեանքից լինէր վերցրած, կամ թիւթիական չափսանման վերջին ժամանակներուն պատահած անցքերից: Ճշգրտեց զոչինչ, կամ ճշգրտեց և Գիւլի լիզար վեպերը կարող են այդպիսի նշանակաւոր համար լաւ նիւթ լինել:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՁԵՑՈՒՆԸ ԵՒ ՁԵՑՈՒՆՅՈՒՆԵՐԸ:—ՀԱՅ
ՀՈԳԵՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐԸ

(Temps, 2 և 5 դեկտ. 79):

Ձէյթունի երկիրը իր անունը ստացել է արաբական Ձէյթուն բառից, որ նշանակում է ձիթենի: Ձիթենու ծառերը առաջին անգամ տնկված էին Կիլիկիայի մէջ զենուացիների ձեռքով:

Տաճկաստանի վարչական բաժանումին նախելով Ձէյթունը գտնվում է Հայկալի վիլայէթի և Մարաշի կազայի մէջ և բռնած ունի Տաւրոսի մի լեռնոտ մասը, յատկապէս այն, որ տարածվում է Կիլիկիան դռներից մինչև Մարաշ: Հիւսիսային և հարաւային կողմերում նա անմատչելի բարձունքներով բաժանված է Իւրուկների դաշտերից, արեւմուտքում Կողան օղու թիւրքմենների երկիրը:

Ձէյթունցիներն և թիւրքմենները միշտ անկախ էին անկախ էին մինչև անդամ և հաճախեցիներ ժամանակ, որոնք երբէք չէին կարողացել նուաճել այդ թէ՛ և սակաւթիւ, բայց շատ պատերազմիկ ժողովրդով բնակված դժուարամտոյց երկիրը:

Դուր կը յիշէք թիւրք, որ անցեալ տարի թիւրքմենները իրանց անկախ քարոզելին նրանց ապստամբութեան պարագլուխն էր Խոյն Մուսթաֆա Կոզանլին: Մուշի իզլափաշան մտաւ նրանց երկրի մէջ և այժմ Կոզանլին թիւրքմենները եթէ ոչ իսկապէս, գէթ կարծիքով հազարաւորված են համարվում:

Ձէյթունցիներին զալով սրանք Ռուբէնի 1080 թ. հիմնած թաղաւորութեան հայ բնակիչների սերունդն են և միացորդը: Ռուբէն Գազիկ բ. մերձաւոր ազգականն էր և նրա աղետակիցը: Գազիկի Հայաստանի վերջին թաղաւորը, սպանվեցաւ յոյներից, որոնք նենգութեամբ որսացել էին նրան Կիլիկիոյ բերդի մէջ, Կեսարիայի մօտեքում: Ռուբէն այնուհետև զնաց Տաւրոսի լեռները, ուր արդէն գտնվում էին մի քանի հազար հայեր: Այս փոքրիկ ժողովուրդը հետզհետէ բաւականին անկեցաւ նորիկ հայերով, որոնք թողել էին իրանց երկիրը տաճիկների աշխարհակալութեան ժամանակ: Այս ժողովուրդը զինուորական կարգերով հրահանգելուց յետոյ Ռուբէն արաբները յոյներին և այսպէս տէր դարձաւ Կիլիկիայի վրա: Նրա որդին և սրբազանը Կոստանտին Կ. դաշնակից եղաւ իսլամ կիրքերին և սրանցից ընդունեց մաքրեղ տիտղոսը:*)

*) Ե՛ր խաղալ խաչակրաց, ապուս է չ. ջալ:

Ռուբէնեան զարմը ստիպված էր գրեթէ անընդհատ պատերազմ վարել յոյների և Ն. զիպտոսի Մաճիկի սուլթանների դէմ: Այս զարմը իշխեց Կիլիկիայի վրա մինչև 1375 թ.: Կիլիկիայի վերջին թաղաւորն էր Լեւոն Զ. Լուսինեանը: Ներկայացուցին չէին դադարեցնում իրանց արշաւանքները այս երկրի վերա, որ շարունակ ապստամբներից աւեր և անբնակ էր դարձել: Լեւոն Զ. ամբողջ ինն ա՛միս Կապանի բերդի մէջ նրանց պաշարումին դէմ դնելուց յետոյ՝ վերջապէս սովից ստիպված անձնատուր եղաւ և տարվեցաւ Ներկայտոս, ուր և գերեց միայն մինչև 1382 թ. *):

Յովհաննէս Կատիկիացու թաղաւորի վեհահանգ օգնութեամբ Լեւոն արձակվեցաւ բանակից և զնաց Սպանիա շնորհակալութիւն մատուցանելու իր մարդասէր ազատչին որից և պարգև ընդունեց Մարիոլ քաղաքը և մի քանի միւս կալուածներ (seigneurie): Վիկտոր Լանգուան իր Ռուբէնեան արքայական զիվանատան հետաքրքրելի յիշատակարանի մէջ (cartulaire) յառաջ է բերում Լեւոն Զ. ձեռքով 1389 Մարիոլ քաղաքի բնակիչներին շնորհված արտօնագրի պատճէնը: Լեւոն իշխեց ութ տարի այդ քաղաքի վրա, որ դեռ նրա կենդանութեան օրով մաղիղդացիների ցանկութեամբ յետ տրվեցաւ Կատիկիայի թաղին:

Այնուհետև Լեւոն զնաց Փարիզ և մեռնելուց յետոյ (1393 թ. նոյեմբերի 19) թաղվեցաւ Կիլիկիոյ երկրից մէջ: Նրա դադարը տարվեցաւ յետոյ Petits-Augustins-ների թանգարանը, իսկ այժմ գտնվում է Սէն Դենիի թաղաւորական գերեզմանատան մէջ:

Յովհաննէս, Ռուբինեան ուխտից, վերջին հայ թաղաւորին յիշատակելով, գրում է. «Հայոց թաղաւորը բաւականին երկար ժա՛ն»:

Ճանաչելի վերայ Աստուծոյ, կամելով ընդ կարծոյ ճանապարհ գնալ, խորհեցան անցանկ առ Տաւրոս լեռնաք, և առաքեալ հրէշտակա առ Կոստանտին մեծ իշխան հայոց՝ խնդրեցին ի նմանէ, զի տացէ նոցա անց և առաջնորդեցէ ընդ դիւրին ճանապարհ, և առաքեցէ ևս առ նոսա զուսիգ մի դուրաց, որը տեղեկ իրեն հնարեց այլազանց եղեւոր ի կողմանս յայնոսիկ: Իսկ բարեպաշտ իշխանն Կոստանտին ոչ միայն արար զամենայն զոր խնդրեցին սպալք լատինացւոց, այլ և յաւել ի նոյն և գործ իմն մեծ ի սիրով, որ եղն այս, զի ի պաշարն նոցա զԱստուծոյ քաղաք՝ պակասեցաւ պաշար կերակրոց նոցին և անկաւ սով մեծ ի բանակին նոցա, որով բազում մեռան: Չայն լուսաւ Կոստանտին իշխանին առաքեց ևս նոսա կերակուր առաւ, մինչև բաւական լինել այնչափ բազմութեան առաւ որ ոչ սակաւ: Չայնպիսի բարեբարութիւն Կոստանտինայ տեսեալ լատինացւոց, վաղվաղիկ յետ առնել զԱստուծոյ քաղաք, առաքեցին առ նա զբազմապատկ ընծայս և զարդս և կացուցին զնա մարքէզ կամ ասպետ, ևս և հիւպատոս ազգին իւրոյ, և բազում տրովք և պատուով դարձուցին զգոնող զօրաց նորա առ նա:—Չայն գործ հայոց բազում գրուածաւոր իրէ և սրբազան պապին Գրիգոր ժգ., այն որ նորոգեաց գոտմարն հրաձայնեցոց. քանզի գրէ ի կոնդակի իւրում, զոր արար վրան հայոց յայնչապէս 1584, այսպէս. «Բայց ի բազմաթիւս երախտեաց, զոր եցոյց ազգոյ այդ առ եկեղեցի և առ քրիստոսական ժողովուրդ՝ արժանի անուոյց յիշատակի՝ և մեծ ևս է այն գործ զոր արարին հայք ի գնալ իշխանաց և զօրաց քրիստոնէից բազում անգամ յառուսն սուրբ երկրին, զի ոչ այլ ազգք է ոչ այլ ժողովուրդք այնպէս յօժարամիտ և զուարթագին զանձինս ընծայեցուցին ի սատար օգնականութեան, որպէս հայք, որք զօրաց և երկրաբոյ, զիմաք և թոյակոց, խորհրդով և ամենայն նպատակով ձեռնառու և զօրափոյն եղին քաջութեամբ և հաւատարմութեամբ առ քրիստոնէս յայնչապէս մեծի և ի կարեր պատերազմով: Չամենայն. պատմութիւն հայոց, հատոր գ. երես 19-20: Դանթօթ. փ. 1.:

*) Ե՛ր խաղալ խաչակրաց, ապուս է չ. ջալ:

61: Դանթօթ. փ. 1.:

մանակ կեցել էր Ֆրանսիայի մէջ, Գեղեցիկ և բարի վարքով մի աղնիւ և կաթովի իշխան վարձանեցաւ: Եւ նրան զրին գերեզման բոլորովին սպիտակ հանդերձներով: Եւ նրա թաղման հանդիսին ներկայ էին արքայազներ և իշխաններ և անթիւ ժողովուրդ: Եւ նա ընչաւէտ մարդ էր, որովհետև Ֆրանսիա գալու ժամանակ բերել էր իր հետ մեծ հարստութիւն, որ չորս մասն բաժանեց. մի մասը թողեց իր ազօրինի որդուն, երկրորդը իր մեղքերին, երրորդը մոտերիմներին և սպասաւորներին և չորրորդը իր պալատի տեսուչներին և խնամակալներին: Եւ նրան շատ ախտաւորին. պատճառ լաւ և աղնիւ վարմունքի տէր մարդ էր (Et estoit fort-plaint pour sa belle vie et honneste conversation).

Այժմ հայոց նախկին Կիլիկիան թաղաւորութիւնից ոչինչ չէ մնացել, բայց թէ Զէյթունի փոքրիկ երկիրը: Այս երկրի բնակիչները իրանց անկախութեան նախանձաւոր և զէնք գործածելու վարժ հուժկու լեռնականներ են: Զէյթունը մի դաշնակցութիւն է վեց գաւառներից կազմված, որոնց իշխաններն ունեն մի կառավարչ ատենա Սպարդեան Գրիգոր արքեպիսկոպոսի նախագահութեամբ:

Զէյթունցիները միշտ պաշտպանել են իրանց անկախութիւնը: Նրանք հռչակվեցան մահաւանդ 1863 թ. սպառապուռ ջարդելով (en battant à plate couture) Ազիզ փաշային և սրա զօրքը, չը նայելով որ զէյթունցի վեհակիրների թիւը տաճիկներից շատ նուազ էր: Սպառապուռ ամի 14 օրը, որ այդ քաջագործութեան վկայ էր, առ միշտ տօնելի կը մնայ այն բոլոր կողմերում: Ազիզ փաշան իր բաշխութեան երեք բազումներով, կանոնաւոր վաշտերով և ռմբաձիգներով իբրեւ յաղթող հպարտ հպարտ յառաջ էր գնում զէյլի Զէյթուն քաղաքը: Զէյթունցիները պատուապաշտեցան ժայռերի վրա և անվերջ հարուածներով յարձակողներին թիւը տասանորդելուց յետոյ, երբ տեսան որ թշնամիները շփոթվել են, արագ արշաւեցին նրանց վրա և նրանց բոլոր բանակին ու ռումբերը գրաւեցին: Փառնիկսուռն փախչող զօրքերի հետ փախաւ և Ազիզ փաշան: Այդ միջոցին մէջ մտաւ Նեքոսան և ազատեց զէյթունցիներին կենտրոնական վարչութեան վրէժից:

Այս տարի կռիւր վերստին նորոգվեցաւ, պատճառ որ կառավարութեան պահանջած հարկը, տաճիկ կայնակամի հարստահարութիւնները, սրա հայ սպասաւորի չարաչար սպանութիւնը և կառավարութեան դիտաւորութիւնը մի պահապան զօրք կանգնեցնելու Զէյթունի մէջ սաստիկ զրգռել էին զէյթունցիներին:

Շատ տառապանք կրեցին զէյթունցիներն այդ միջոցին. նրանցից շատերը կալանաւորվեցան և շատերը բանտի մէջ մեռան: Բ. Կրան կողմից իբրեւ կոմիսր առաքված Մագհար փաշան իր առաքելութեան արժանաւոր չը հանդիսացաւ և նրա արարմունքը իրաւացի զանդաւանդ յարուցին: Զէյթունցիների բաղդից Սուլթանը, ճիշտ տեղեկութիւններ ստացած լինելով իրերի վրէժիկ վրա, այնուհետև նախկին ծովակալ Մէլիք փաշային արտաքոյ կարգի կոմիսր նշանակեց: Ինձ ասում են, որ այս ախանաւոր անձը, Նուրեան էջնետիլի օգնութեամբ, արդէն յաջողել է ի զուլս բերել Արդ-Իւլ-Համիդի դիտաւորութիւնները: Ամբաստանված զէյթունցիները արդէն ներվել են, իսկ բանտարկվածները արձակվել: Այժմ Զէյթունի վրա նշանակված է մի հայ կայմակամ և յոյս կայ որ ամեն բան յաջողութեամբ կը ստանայ:»

«Temps» լրագրի պատուարժան թղթակցին հայ հոգեւորականների վրա խոսելու առիթ տուած են Ներսէս պատրիարքի հետեւեալ խօսքերը, թէ «Տարուականը դարձնել ծաղիկները ուսումը, զիտութիւններն և արեւտները: Միայնակը մեր յոյժերը այս բոլոր

բարիքը ձեռք բերելու համար և սերտ միաբանութեամբ օժանդակ լինելը ազգային յառաջադիմութեանը»:

Ֆրանսիացի թղթակցը, որի հարկները այժմ պատերազմի մէջ է կաթովի կղերի հետ, զարմանում է այդպիսի ազատ հրաւեր լսելով հայ պատրիարքի շրթունքից:

«Հետաքրքրելին այս է, ասում է նա, որ ուրիշ երկրների և դժբախտաբար Ֆրանսիայի մէջ կատարվող անցքերին ներհակ, հայ եկեղեցականների և աշխարհականների մէջ բնաւ զազաւարների տարբերութիւն չը կայ ազգային կրթութեան և ազգային յառաջադիմութեան խնդրի նկատմամբ: Յաջորդ նամակներից մէկի մէջ ես կը գնեմ արդէն ձեռք բերված գեղեցիկ արդիւնները այս մասին: Առ այժմ կուզեմ միայն նկատել, որ հայ եկեղեցականների դասը, իր հաւատարմութեամբ դէպի առաքելական աւանդութիւնները միւս կղերներից զանազանվելով, դեռ մինչև այսօր ուսուցանում է նախկին քրիստոնէութիւնը իր կատարեալ մաքրութեամբ: Այս էր պատճառը, որ մենք դատապարտեցինք Ֆրանսիական հասարակապետութեան միջամտութիւնը դեր, Հատուկանի գործի մէջ և այս եպիսկոպոսին շնորհված պաշտպանութիւնը,—եպիսկոպոսին, որ իր ազգի սուսնութիւնները ոտնակոխ անելով, դէպի Հռոմ քաջեց իր հետեւողներին: Սակայն այս հետեւողներին խումբը չնչին է, եթէ մինչև անգամ նրանց թիւը վաթսուս կամ հարիւր հազար էլ հաշվելու լինեք, հա՛մեմատելով իրանց պապերի կրօնին հաւատարմ մնացած երեք միլիոն տաճիկաբնակ հայերի հետ:

Արդեօք պէ՞տք են դեռ նոր օրինակներ, ցոյց տալու համար, թէ որքան ձեռնառու է հայ ազգին իր կղերի իսպառ ազգային հոգին:

Հայ գաւառներին մէջ կան մօտ 250 վանքեր: Ազգի պատգամաւորները, միաբանելով պատուիրաքին հետ, վճռած էին ճշիւ քննել թէ արդեօք աւելի օգտակար չէ՞ր լինի մի ուրիշ գործադրութիւն տալ այդ վանքերին: Այս նպատակով կազմված մասնաժողովը, որի անդամները մեծ մասով աշխարհականներ էին, իր քննութիւնն արդէն աւարտել է և պիտի առաջարկէ իր տեղեկագրի մէջ, որ նախ միայն մի քանի յոյժ սակաւթիւ և շրջակայ բնակիչներին իրօք օգտակար վանքերը պահպանվեն և երկրորդ բոլոր միւս վանքերը հա՛տարակ կամ երկրադործական դպրոցների վերածվեն:

Եւ բնաւ մի կարծէք, որ արեւմտեան և վանական միաբանների զէմ թշնամական ոգով լարված լինէին այդ առաջարկութիւնները, որոնք անշուշտ ընդունվելու են ազգային ժողովից: Արեւմտեանը ուրիշ տեղ գործ կը գտնեն և նրանք ինքեանք շատ բնական կը համարեն յիշեալ որոշումները, որովհետև սրանց նպատակը ոչ այլ ինչ է, բայց թէ ազգի յառաջադիմութիւնը:

Մի ուրիշ օրինակ: Երգումի հայերը գնաւ գատաւոր էին իրանց առաջնորդից, կշտամբելով թէ նա չարաչար է վարում իր իշխանութիւնը: Նրան Կ. Պոլսի կանչեցին և նա պարտական է այժմ հաշիւ ու համար տալ խառն ժողովին, որի մեծ մասը աշխարհական անդամներից կազմված է: Մէկ խօսքով, ինչպէս որ ասաց Ներսէս պատրիարքը իր ձուռում, հայկական կղերը իր երարկիայի բոլոր աստիճանների վրա ազգի սպասաւորն է, և այս բանի ճշմարտութիւնը իր վաստակներով, իր անձուիրութեամբ և իր համեստ ընթացքով վկայելուն համար է, որ նրան յարգում և պատուում են թէ՛ հայերը և թէ՛ օտարները:»

Փ. Վ.

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

